

Nr 129.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffande av ångpannor i reserv för torpedbåtar m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1913.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva,

att av fonden för krigsfartygs byggande må användas:	
till anskaffning av två yarrowångpannor i reserv till torpedbåtar	kronor 18,000: —
till anskaffning av tre sjövärdiga ångslupar eller motorbåtar	» 21,000: —
till ersättande av förskottsvis guldna kostnader för reparationer å torpedkryssaren Clas Uggla och torpedbåten Castor	» 21,316: 01
eller för nämnda särskilda ändamål sammanlagt	kronor 60,316: 01

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Jacob Larsson.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde härefter:

Ang. användande av fonden för krigsfartygs byggande till särskilda ändamål.

Under särskilda uppbördsmedel för femte huvudtiteln finnes uppförd en fond för krigsfartygs byggande. Behållningen å denna fond utgjorde vid 1912 års slut 131,037 kronor 18 öre.

Redan under den första tiden efter mitt tillträde av statsrådsämbetet förelågo framställningar av marinförvaltningen angående anlåtande av denna fond för särskilda ändamål, avseende krigsfartygsmaterielens underhåll. Med anledning härav anmodades ämbetsverket genom skrivelse den 11 november 1911 att inkomma med utredning och yttrande angående tillkomsten av oförmälda fond och om de vidare åtgärder, som

med fonden under årens lopp vidtagits, därvid jämväl undersökning borde ägnas frågan om Kungl. Maj:t kunde anses äga att utan Riksdagens hörande disponera över samma fond.

På grund av denna anmodan inkom marinförvaltningen med skrivelse i ämnet av den 5 december 1911. Vid denna skrivelse var fogad en av en tjänsteman å ämbetsverkets revisionskontor utarbetad, omfattande utredning beträffande de sakförhållanden, som stodo i samband med fondens tillkomst och vidare utveckling m. m.

I berörda skrivelse den 5 december 1911 lämnade marinförvaltningen följande å nämnda utredning grundade, sammanfattande redogörelse angående fonden:

I nådig proposition till Riksdagen den 24 oktober 1862 anmälde Kungl. Maj:t, att för anskaffande av ny fartygsmateriel under statsregleringsperioden åren 1864—66 erfordrades, på sätt 1861—1862 årens sjöförsvarskommitté föreslagit, 3,980,000 rdr., därav i tillgångar vore att påräkna vissa belopp från följande anslag och inkomstitlar, nämligen: 1859—60 årens riksdagsanslag till nybyggnad av en ångfregatt, Kungl. Maj:ts anvisning för samma ändamål på anslaget till flottans nybyggnad för åren 1861 och 1862, ordinarie nybyggnadsanslaget för år 1863, inkomst av fartyg, som föreslagits att under statsregleringsperioden slopas, inkomst från materialförrådet i effekter eller deras värde vid försäljning, inkomst från virkesförrådet samt visst belopp från anslaget till flottans underhåll.

I samma proposition äskade Kungl. Maj:t därutöver hos Riksdagen, jämte ordinarie nybyggnadsanslagets bibehållande med oförändrat belopp, ett visst extra anslag, vilket tillika med övriga för ändamålet beräknade medel skulle på anslaget till flottans nybyggnad överföras för att samfällt med detta redovisas.

Den 18 november 1862 förordnade Kungl. Maj:t, att kontanta medel, som inflöte genom försäljning eller eljest genom användning på annat sätt av vid avleverering och slopning av fartyg fallande effekter skulle ingå till en fond, vilken under benämning »Fond för krigsfartygs byggande» skulle i räkenskaperna särskilt redovisas.

Den 10 mars 1863 föreskrev Kungl. Maj:t, att medel, som inflöte genom försäljning av effekter från andra varvsförråd än slitageförrådet, jämväl skulle tillgodoföras nämnda fond.

Riksdagen, som år 1863 biföll Kungl. Maj:ts förberörda proposition — dock med viss nedsättning i det begärda extra anslaget — ställde samma anslag jämte övriga för anskaffande av ny sjökrigsmateriel beräknade tillgångar i det väsentligaste till Kungl. Maj:ts disposition för

att på anslaget till flottans nybyggnad överförs och samfällt med detta redovisas.

Kungl. Maj:t föreskrev i två särskilda nådiga brev den 17 november 1863 dels, i enlighet med en av Riksdagen uttalad önskan, att all besparing å anslaget till flottans underhåll skulle likaledes tillflyta fonden för flottans nybyggnad, dels ock att vissa överföringar till fonden från sistnämnda anslag och annan tillgång skulle äga rum.

Den 19 januari 1864 bestämde Kungl. Maj:t om upptagande å fonden av då för nybyggnad av krigsfartyg avsedda tillgångar med tillhoppa 3,426,892 rdr., i samband varmed föreskrevs bland annat, att, i stället för årliga förslag till stater över ordinarie och extra nybyggnadsanslagens disposition, förslag skulle avgivas till användande av de tillgångar, som fonden för ett följande år kunde påräkna.

Sedan Kungl. Maj:t för 1865—66 årens riksdag anmält, bland annat, dels att fonden icke vidare kunde påräkna något bidrag från flottans underhållsanslag, och dels att vissa förskott måst utanordnas från fonden, ersatte Riksdagen fonden de förskotterade medlen och ställde till Kungl. Maj:ts disposition utan särskilda villkor nödiga medel till ny sjökrigsmateriel på enahanda sätt som förut.

1867 års riksdag uppförde därefter anslagen till flottans underhåll och nybyggnad såsom reservationsanslag samt anvisade i övrigt nödiga medel för ny sjökrigsmateriel under enahanda förhållanden som förut.

För 1868 års riksdag anmälde Kungl. Maj:t, hurusom vid följande års slut en viss brist påräknades i nybyggnadsfonden.

Sedan Kungl. Maj:t hos 1869 års riksdag begärt att för fondens räkning få disponera ett uppkommet visst överskott å statsinkomsttiteln: »Fyr- och båkmedel», anhöll 1869 års riksdag, med avslag å nämnda begäran, att Kungl. Maj:t ville till krigsfartygsbyggnadsfonden överföra från 1869 års behållningar å övriga reservationsanslag inom femte huvudtiteln vad för år 1870 erfordrades som bidrag till samma fond.

På grund härav förordnade Kungl. Maj:t den 7 januari 1870 om överföring till krigsfartygsbyggnadsfonden av vissa belopp från anslagen till flottans nybyggnad, sjövapnets övningar samt spannmålsupphandlings- och bagerikostnader, därvid föreskrevs jämväl att, i enlighet med vad redan förut bort äga rum, årliga anslaget till flottans nybyggnad såsom rätteligen tillhörande nybyggnadsfonden skulle i den sammans räkenskaper ingå och gemensamt därmed redovisas.

Med anmälan om nyssberörda omföring till krigsfartygsbyggnadsfonden äskade Kungl. Maj:t hos 1870 års riksdag att för nämnda fond få disponera jämväl ett visst belopp av tillgångarna å influtna medel

till uppköp av spannmål, men denna framställning blev av Riksdagen avslagen.

På hemställan av Kungl. Maj:t sammanförde 1871 års riksdag de särskilda reservationsanslagen till flottans underhåll och nybyggnad till ett enda reservationsanslag, benämnt: »Flottans nybyggnad och underhåll», varjämte Riksdagen anvisade, på sätt jämväl förut ägt rum, extra anslag till krigsfartygs byggande.

Därefter syntes Riksdagen icke från Kungl. Maj:t hava mottagit några vidare utredningar angående fonden för krigsfartygs byggande.

Fonden, som under senare tid blivit uteslutande en slopningsfond, hade i överstyrelsens huvudböcker årligen redovisats å särskilt konto med undantag för år 1873, då fonden i huvudboken upptagits tillsammans med räkenskapstiteln: »Reservationsanslagets, Flottans nybyggnad och underhåll, besparingar».

Även sedan Riksdagen upphört att hava befattning med fonden, hade större överföringar till densamma ägt rum. Sålunda hade t. ex. på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 15 januari 1875 fonden bekommit vad av 1874 års riksdag till krigsfartygs byggande såsom extra anslag beviljats eller 1,000,000 kronor.

Såsom eget yttrande i ämnet uttalade marinförvaltningen i skrivelsen den 5 december 1911 följande:

»Fonden för krigsfartygs byggande, vilken ursprungligen av Kungl. Maj:t självständigt tillskapats, kom redan från början under Riksdagens inflytande. För det med fonden avsedda syfte blev nämligen för Kungl. Maj:t nödvändigt att få anlita olika slags medel, varöver Riksdagen hade att råda. Därvid kommo även tillgångar, över vilka Kungl. Maj:t ägt att utan Riksdagen hörande disponera, att bliva föremål för Riksdagens bestämmanderätt. Riksdagen tillerkände emellertid Kungl. Maj:t en vidsträcktare befogenhet över samtliga med Riksdagens begivande till fonden överförda tillgångar.

I och med att Riksdagen sammanförde anslagen till flottans nybyggnad och underhåll till ett enda reservationsanslag samt därefter Kungl. Maj:t angående fondens ställning hos Riksdagen icke vidare gjorde anmälan, måste Riksdagens rätt över fonden anses hava inskränkts till allenast en allmänt kontrollerande verksamhet. På grund härav och då fonden numera äger karaktär allenast av en slopningsfond, har Kungl. Maj:t återinträtt i sin principiella förfoganderätt över fondens nuvarande tillgångar.

Huru vidsträckt denna Kungl. Maj:ts förfoganderätt över fonden är, har därmed likväl icke avgjorts. Visserligen skulle av innehållet

i § 77 regeringsformen — vilken paragraf binder Kungl. Maj:t vid Riksdagens samtycke i fråga om försäljning eller avhändande på annat sätt av kronans fasta egendom, men däremot intet förmåler om Kungl. Maj:ts rätt över kronan tillhörig lösegendom — e contrario kunna slutas, att Kungl. Maj:t beträffande sistnämnda slags egendom äger en oinskränkt förfoganderätt. Att så likväl icke kan vara fallet, följer förutom av sakens egen natur analogivis av andra regeringsformens bestämmelser. Också har 1828—30 årens riksdag i den bekanta skeppshandelstvisten gjort sin medbestämmanderätt över kronans lösa egendom gällande. Här var emellertid fråga om försäljning av flottans ännu dugliga krigsfartyg. Såvitt angår slopning eller försäljning av otidsenlig och utrangerad krigsmateriel, förnekade Riksdagen ej Kungl. Maj:t att därom självständigt besluta.

I fråga om dispositionen över fondens medel får ämbetsverket uttrycka den mening, att, sedan fonden erhållit karaktär av allenast en slopningsfond, Kungl. Maj:t lärer äga förfoga över fonden på sätt som står i överensstämmelse med fondens allmänna syfte.»

Från marinförvaltningens sålunda uttalade mening var föredraganden tjänstförrättande amiralitetsrådet Hallström så till vida skiljaktig som han ansåg, att sista delen av ämbetsverkets yttrande: — — »Kungl. Maj:t lärer äga förfoga över fonden på sätt som står i överensstämmelse med fondens allmänna syfte», bort närmare utvecklas med tillägget: »det vill säga till anskaffande av ny eller förändring för annat flottans ändamål av äldre krigsfartygsmateriel. Däremot lärer väl få anses tvivelaktigt, huruvida fondens medel må utan Riksdagens medgivande användas för sådant underhåll av krigsfartygsmateriel, därtill Riksdagen anvisat särskilda medel».

Sedan marinförvaltningen därefter genom skrivelse den 2 juli 1912 anmodats att inkomma med utredning och förslag angående framtida disposition av fonden, därvid särskilt borde tagas i övervägande, huruvida fonden lämpligen kunde anlitas för bestridande av uppkommande kostnader i följd av haverier, har marinförvaltningen till svar härå i skrivelse den 30 juli 1912 anfört i huvudsak följande:

För att en fond för täckande av kostnaderna för inom flottan förekommande haverier skulle kunna under en tidsföljd och på ett effektivt sätt fylla det avsedda syftemålet, erfordrades helt visst, att densamma ägde en kapitaltillgång, vida överstigande nu ifrågavarande fond.

Riktigheten härav syntes framgå redan av det förhållande att, under det nu ifrågakomna fonds tillgångar den 30 juni 1912 utgjort allenast 131,037 kronor 18 öre, det sammanlagda beloppet av förskottsvis bestridda, men vid skrivelsens avlåtande ännu ej ersatta kostnader för

under åren 1910 och 1911 inträffade haverier uppgått till mera än 200,000 kronor. Och jämväl under år 1912 hade uppkommit haverier, för vilka kostnaderna syntes komma att uppgå till synnerligen avsevärda belopp.

Beträffande frågan om den framtida dispositionen av de medel, som redan inginge och för framtiden kunde komma att tillfalla denna fond, erinrade ämbetsverket om sin i förenämnda skrivelse den 5 december 1911 uttalade mening att, sedan fonden erhållit karaktär av allenast en slopningsfond, Kungl. Maj:t finge anses äga förfoga över fonden på sätt som stode i överensstämmelse med fondens allmänna syfte. Med en sådan uppfattning måste ämbetsverket, vid avgivande i förekommande fall av förslag om täckande vare sig av redan bestridda kostnader för haverier eller av framdeles påkommande kostnader för sådana, anse sig oförhindrat att göra hemställan därom att fondens medel måtte i mån av tillgång få tagas i anspråk för gottgörande av dylika slags kostnader och för varje händelse beträffande haverier av så stor omfattning, att reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll ej skäligen ansåges böra belastas med kostnaderna för desamma.

Innan jag går att redogöra för nu föreliggande framställningar angående anlåtande av fonden för vissa särskilda arbetens utförande, anhåller jag att få uttala min mening beträffande rätten att disponera över fondens tillgångar. Den förebragta utredningen synes mig giva vid handen, att ifrågavarande fond ursprungligen jämlikt Kungl. Maj:ts föreskrift den 18 november 1862 utgjorde allenast en s. k. slopningsfond, till vilken således medel, som inflöto vid föryttring av gammal krigsfartygsmateriel, skulle hänföras. Därefter har fonden under viss period, utan att utgöra någon särskild anslagstitel i riksstaten, i räkenskapen under femte huvudtiteln i enlighet med Riksdagens önskan tjänstgjort såsom en kollektiv bokföringstitel, under vilken uppförts samtliga för nybyggnad av krigsfartyg tillgängliga medel. Men redan i början av 1870-talet har fonden återgått att vara enbart slopningsfond, varvid den sedan kvarblivit. Marinförvaltningen har, såsom nämnt, uttalat, att, sedan fonden erhållit karaktär av allenast en slopningsfond, Kungl. Maj:t finge anses äga förfoga över fonden på sätt som stode i överensstämmelse med fondens allmänna syfte. Då emellertid de genom föryttring av gammal krigsfartygsmateriel uppkommande medel icke äro att hänföra till någon viss förefintlig anslagstitel i riksstaten utan därför uppförts under en särskild fond, synas mig dessa fondmedel närmast vara att jämföra med extra uppbörd för statsverket samt för-

Departement-
mentschefen.

denskull frågan om förfogande däröver böra underställas Riksdagens prövning.

Särskilda
öskanden
att anlita
fonden för
bestridande av
vissa utgifter.

På sätt framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för den 15 mars 1912, bilagt Kungl. Maj:ts proposition nr 106 för år 1912 angående tillfällig förstärkning av reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll, anmälde jag då inför Kungl. Maj:t, att marinförvaltningen i skrivelse den 8 februari 1912 föreslagit, att ett belopp å 39,000 kronor måtte få användas av fonden för krigsfartygs byggande för vissa anskaffningar vid flottans station i Stockholm. För min del ansåg jag dock skäl då ej föreligga att hemställa om anlitan av fonden för dessa ändamål. Med nämnda belopp avsågs, enligt ämbetsverkets förslag, att bestrida dels anskaffning av två yarrowångpannor i reserv för två torpedbåtar, tillhörande Stockholms station, fören kostnad av 18,000 kronor och dels nybyggnad av 3 sjövärdiga ångslupar eller motorbåtar för f. d. kanonbåtar vid samma station för en sammanlagd utgift av 21,000 kronor.

I skrivelse den 13 november 1912 med förslag till stater och arbetsplan för flottan för år 1913 anmälde marinförvaltningen, i enlighet med varvschefens i Stockholm arbetsplan, ånyo behovet av nämnda anskaffningar med upplysning tillika att de 3 ångsluparna eller motorbåtarna voro avsedda för Disa, Rota och Verdaude; och upprepade ämbetsverket jämväl sin begäran att kostnaden, 39,000 kronor, måtte få utgå av fondens medel.

Tillika hemställde marinförvaltningen i sistnämnda skrivelse efter förslag av varvschefen, att Rota måtte förses med nya ångpannor för en beräknad kostnad av 60,000 kronor. Även för denna utgift borde, enligt ämbetsverkets mening, fonden tagas i anspråk.

I brev till marinförvaltningen den 13 december 1912 angående förslag till stater och arbetsplan för år 1913 förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles fatta beslut med anledning av dessa framställningar.

Vidare har marinförvaltningen i skrivelse den 8 oktober 1912 meddelat, att å torpedkryssaren Clas Uggle och torpedbåten Castor utförts reparationsarbeten till kostnad av 17,731 kronor 75 öre för det förra fartyget och av 3,584 kronor 26 öre för det senare, vilka arbeten föranletts genom dessa fartygs under år 1910 inträffade grundstötningar. Dessa kostnader, som bokförts å förskottstitel, anmälades i nämnda skrivelse till ersättande. Och då tillräckliga medel för dessa ändamål icke funnes att tillgå å anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, hemställde

marinförvaltningen, att kostnaderna, tillhopa 21,316 kronor 1 öre, måtte få gottgöras av fonden för krigsfartygs byggande.

Med hänsyn till vad marinförvaltningen anført i ovan nämnda skrivelse den 30 juli 1912 torde anledning icke förefinnas att reservera förevarande fond uteslutande för bestridande av kostnader till följd av haverier för flottans fartyg. Däremot synes mig lämpligt att anlita fondens medel såsom en allmän förstärkning till anslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

Departement-
schefen.

Vad då beträffar de föreslagna anskaffningarna av 2 reservångpannor till torpedbåtar samt av 3 ångslupar eller motorbåtar till f. d. kanonbåtar, anser jag dessa anskaffningar välbehövliga, varför de av mig jämväl tillstyrkas. För kostnaderna till dessa ändamål, 39,000 kronor, torde lämpligen ifrågavarande fond kunna tagas i anspråk.

Vidkommande åter det ifrågasatta insättandet av nya ångpannor i Rota för en utgift av 60,000 kronor måste jag ställa mig mycket tveksam, huruvida en sådan åtgärd kan anses överensstämma med god ekonomi. Detta fartyg, som färdigbyggdes år 1878, är sålunda numera 35 år gammalt och har å senare tid huvudsakligen använts såsom logementsfartyg vid sjömätningar. De nuvarande ångpannorna i fartyget äro nämligen så förslitna, att med hänsyn till fara för explosion maskinen icke kan påeldas. Angelägenheten att iståndsätta och underhålla detta fartyg bör emellertid enligt min mening bedömas i samband med pågående utredning rörande utrangering av äldre fartyg, varmed helt naturligt förbinder sig frågan om ändrad användning och reducerat underhåll av fartyg, som väl ännu icke synas kunna helt utrangeras men dock icke böra påkostas dyrbart underhåll. För närvarande anser jag mig därför icke kunna tillstyrka ifrågavarande utgift.

Jag har icke förbisett, att en av de tre ångslupar eller motorbåtar, vilkas anskaffning jag nyss tillstyrkt, beräknats för Rota. Men även om detta fartyg inom en snar framtid skulle bliva utrangerat, föreligger enligt upplysning av varvschefen i Stockholm behov av även denna ångslup eller motorbåt, som då kunde tjäna såsom en nu ofta saknad reserv vid reparationer av andra dylika båtar.

Beträffande slutligen de till ersättande anmälda reparationskostnaderna å Clas Uggla och Castor synas de skäligen kunna bestridas av ifrågavarande fond.

På grund av vad sålunda blivit anført hemställer jag, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att av fonden för krigsfartygs byggande må användas:

till anskaffning av två yarrowångpannor i reserv till torpedbåtar	kronor 18,000: —
» anskaffning av tre sjövärdiga ångslupar eller motorbåtar	» 21,000: —
» ersättande av förskottsvis guldna kostnader för reparationer å torpedkryssaren Clas Uggla och torpedbåten Castor	» 21,316: 01
eller för nämnda särskilda ändamål sammanlagt	kronor 60,316: 01

Till denna av statsrådets övriga medlemmar biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition till Riksdagen avlåtas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ex protocollo:

S. L. Sörensen.